

# *Catedrals del lignit*

*per Coses del Poble*











*Bocamina de la Virgen del Pilar*



**M**és de 160 anys van transcorre entre les primeres concessions mineres "modernes" de la dècada de 1840 i el tancament de la **Carbonífera** la dècada passada. Durant tot aquell temps, amb major o menor empenta, aquesta activitat econòmica va deixar una forta empremta en el nostre territori, modificant i donant una nova forma al paisatge fluvial. És cert que es van concedir centenars de concessions mineres, malgrat que la major part van ser simples operacions especulatives dutes a mans d'aquells que volien fer negoci amb la inversió -i el treball- d'altres, encara que sovint resultaven fallits, com les "mines" **Periquín** i **Antònia** concedides l'any 1858. Però sense dubtes altres van tenir un llarg recorregut, com la pròpia **Virgen del Pilar**. Són aquestes darreres les que van canviar el paisatge de les ribes de l'Ebre, el Segre i el Cinca fins que els embassaments les va ofegar. Però lluny de desaparèixer les seves restes de la faç de la terra, podem trobar edificis i infraestructures des de Vilella de Cinca fins a Nonasp i Riba-roja, passant per Seròs, la Granja, Torrent de Cinca i Faió. I al mig de tot: Mequinensa. Aquí i allà s'aixeca (encara avui però amb greu risc de desaparèixer en poc temps) un dels conjunts de patrimoni cultural en la seva vessant industrial més importants d'Aragó i, per què no, d'Espanya. La varietat tipològica de les mines, que va des dels simples forats a la roca dels primers temps fins a les explotacions de darrera generació, converteixen la conca minera Ebre-Segre en general i el terme de Mequinensa en particular en un veritable museu a l'aire lliure on es pot explicar no tan sols la història de la mineria sinó també la història econòmica d'Espanya. I de quin patrimoni estem parlant? d'aquell conjunt de construccions, des de *bocamines* fins a *calicates*, passant pels *malacates* i els grans edificis industrials que, si ens permeteu la llicència, anomenem "**les catedrals del lignit**".

Malauradament, i malgrat la importància patrimonial d'aquestes restes, el temps va fent caure dia rere dia de forma inexorable les totxanes, les galeries, els camins, conduccions i restes de malacates. Abans que es perdin, en l'oblit i en el territori, des de **Coses del Poble** hem volgut donar a conèixer aquest valuós tresor. És per aquesta raó que -per primer cop- fem un dossier especial amb ànim de posar en valor el patrimoni i difondre'l entre els veïns. Farem el recorregut als nostres rius per les seves ribes i anirem comentant quines restes industrials es conserven, començant pel Segre i continuant per l'Ebre.

Bon viatge!



## La dreta del Segre i el Poble Nou

Venint de Torrent per la Carretera, només entrar al terme i just abans del polígon industrial, trobem un camí que va directe al conjunt de la mina **Petra**, enclavada al bell mig del barranc. Aquesta "mina" en realitat és un conjunt de concessions mineres que rebien el nom legal de Petra, Petra II, III i IV, Josefa i Josefa II, que ja van estar en explotació a la dècada de 1910 de mans de Joaquín Oliver. Part de les concessions -Petra, Petra III i Petra IV- van ser explotades per l'empresa **Carbonífera del Segre SA** a la dècada de 1920, mentre que la Petra II i les Josefes van quedar inactives. Les concessions van passar a mans de **Freixas Hermanos y Teixidó**, que les va posar en funcionament durant les dècades de 1930 i 1940. Amb la "caiguda en desgràcia" de Frederic Teixidó, la societat es va fundar de nou com **Cesáreo Freixas y Cia**, que les va explotar fins la dècada de 1960.



*Restes de les 'casetes'  
del conjunt de la mina Petra*

*Restes de part del carregador,  
malacate (tub de descens del carbó)  
i edificacions de la mina Petra*







*Carregador de la mina Petra*



*Treballadors de la mina Petra.*

*Foto: Facebook Mequinensa/Mequinensa  
compartida per Sergio de Vargas.*

El patrimoni que es conserva és molt interessant; en arribar trobem la plaça del carregador amb tot d'escombreres a diferents nivells. Està presidida pel carregador format per quatre boques grans i dos de petites i al costat un conjunt de quatre dipòsits d'aigua construïts en totxana i revocats amb cercol de formigó. Sobre el mateix carregador hi ha una bocamina recoberta de totxanes amb accés directe a la sitja. Destaca, pel seu valor etnològic, un conjunt de cinc casetes mineres de petites dimensions (una d'elles casa tipus cova) així com tres cases cova en la part superior del carregador i de la bocamina. A l'oest del carregador podem veure un grup de restes d'edificacions destruïdes així com un fragment de malacate.



Seguint la carretera, i tot just passat el polígon industrial, trobem una *calicata* i, sobre la calçada una edificació (niu de *grafitis* amb poc futur artístic) que formava part de la mina **Emília**. Aquesta, força més moderna que l'anterior, va ser explotada per Agustín Gimeno Silvestre a les dècades de 1940 i 1950, i va passar a mans de Ramón Cornadó Sanañuja juntament amb la concessió Aurora (que havia estat del saragossà Fernando López). Es tracta d'un conjunt miner amb poques restes conservades: l'edifici polivalent esmentat, una bocamina, una casa cova de dimensions molt reduïdes i un pou de ventilació quadrangular de gran profunditat rematat amb murs de pedra.



*Restes de la mina Emília.  
A dalt, edifici polivalent. Al costat pou de  
ventilació. A sota sondatge o 'calicata'*







*Restes de la mina Lolita.*

*A dalt, edifici polivalent.*

*A sota petita torre de càrrega*



Carretera avall cap al poble, just abans d'arribar al següent barranc, surt un camí que passa per sota d'un altre edifici; es tracta de la mina **Lolita**. Aquesta mina és també força moderna, de després de la Guerra Civil, i a la dècada de 1940 va ser el seu titular en Larmine de Filippo, que la va cedir als **Hereus d'Esteban Cortada**. En aquest cas el més interessant és l'edifici que es veu des de la carretera: una casa habitatge dels treballadors de tipus quadrangular, de dos pisos, amb tres entrades orientades cap a l'Est. La del sud donava accés a la quadra, la central donava al passadís i escales d'accés al primer pis, i la Nord al passadís davant l'habitació de l'encarregat. En la planta superior estaven els dormitoris, amb sis finestres orientades a l'Est i una porta que donava a la part posterior. A uns metres a l'Oest podem observar la diminuta torre de càrrega de la mina.



Més cap al poble, i amb restes pràcticament imperceptibles, trobem la mina **Ramona**, que anteriorment s'havia anomenat "*del Arroyo*", i que popularment es coneix com de "*L'Espinós*". Havia estat de titularitat de Larmino de Filippo que a la dècada de 1940 la va cedir a la **S.A. Ibérica de Minas i Carbones** en una operació especulativa que acabà quan la posà en explotació Antonio Espinós Mollà almenys fins la dècada de 1960. Aquesta mina va patir molts danys tant pel retrocés del pantà com per la construcció de la carretera. Només queden ruïnes d'un edifici situat immediatament sobre la calçada, i l'escombrera que podem veure al barranc del costat.

La mina **Juanita**, també anomenada "*de l'Italià*", era una concessió de titularitat del mequinensà Juan González (1909), si bé després de la guerra era de Larmino de Filippo, i estava totalment envoltada per les concessions de la mina **Ramona** excepte en la sortida al riu (és a dir, a la carretera). Sembla que era més antiga que les dues anteriors, ja que apareix esmentada a la dècada de 1920. Malauradament no queda cap resta d'aquesta mina.



*Runam o "escombrera" de la mina Ramona*







*Mina "Royo" o del Rosario*





*A dalt, restes de l'antiga mina Santa Rosa*  
*A sota vista general del grup mina Virgen del Rosario*







En ple casc urbà, a la pista de Monegre i sobre el carrer A7, trobem les diverses restes d de la mina '**Royo**'. A la corba que fa la pista al mig del barranc podem veure a mà esquerra (Sud) un petit carregador (per a carros i petits camions) i restes del camí d'accés des de la bocamina. Es tracta de les restes més antigues i que corresponen a la primigènia mina '**Santa Rosa**' o "Montnegre". En canvi a mà dreta trobem l'equipament més modern, de després de la guerra, quan va ser explotada per l'empresa **Minas de Mequinenza S.A.** A la dècada de 1950 va ser traspasada la titularitat en favor d'Andrés Duaigües Florensa, i finalment va ser explotada per **Her-**

**manos Royo Frauca**, i d'aquí el nom popular de la mina '**Royo**' que, en realitat, i oficialment, era la mina **Virgen del Rosario**. De l'explotació moderna queden restes que podem qualificar de monumentals: el carregador (que conserva la maquinària de ferro per porgar els carbons) i a sobre seu els edificis d'oficines, el magatzem i una bocamina, així com algunes coves destinades a guardar materials. Destaca tot el conjunt, però sobretot el sistema d'extracció de carbó ja que estem davant l'única bocamina d'extracció vertical, utilitzant per a fer-ho el castellet que avui en dia es conserva al Museu de la Mina.



Al mig del poble, sobre l'església però foradant-ho tot com un cuc dins d'un formatge, trobem l'anomenada popularment com mina "**Duaigües**", oficialment **Virgen del Pilar II**. Molt més tardana (i moderna) que les anteriors, va estar en explotació a la dècada de 1950 per **Industrial Minera del Segre SA**, sent el seu gerent Andrés Duaigües (i d'aquí el nom). Què en queda d'aquesta mina? En realitat ben poc: la plaça del carregador que està habilitada actualment com aparcament en la part alta sobre el barri de *Pablo Iglesias*, i un petit edifici amb entrada de façana de pedra bocellada i porta d'arc de mig punt rebaixat.

Entre la mina "**Duaigües**" i el Poble Vell s'alineaven tot un seguit de concessions mineres sobre les que s'ha construït el poble nou. Així, immediatament al sud trobaríem la mina "**Del Pozo**" a la dècada de 1920, rebatejada com a concessió "**San Antonio de Padua**" després de la guerra. Tot seguit la mina del **Carmen**, popularment "**del Alba**" i més coneguda com "**del Casto**". Aquesta concessió era del mequinensà Juan González (1909), i es va unir amb la mina '**Pepe**' (**Alejandro II**) que era de titularitat d'**Electro-**

**química de Flix**, i va passar per permuta a l'empresa **Vídua de Juan González Soler**, que l'explotà a les dècades de 1930 i 1940, quan va passar a nom de Casto Riau Labaila que va extreure carbó fins que va ser embargada a la dècada de 1950 per **Alba y Perdix SL**.

Adjunta a la *Carmen* estava la mina "**De Pepe**" o "**de Pepe Estruga**", oficialment **Alejandro** i **Alejandro II**. Situada sota l'actual camp de futbol, pertanyia als alemanys de l'**Electroquímica de Flix** que a la dècada de 1920 la van permutar per l'*Andresita* a Juan González Soler. Esgotada l'**Alejandro** es va obrir **Alejandro II** explotada per l'empresa **Viuda de Juan González** a la dècada de 1940, i ja amb nom propi de **María Blanch Rufat** fins la dècada de 1950.

Finalment, sota la roca del castell i ja tocant al Poble Vell estava la mina **Severa**, explotada per Emilio Copons almenys des de 1905 i fins la dècada de 1920 -posteriorment conservada la concessió amb el nom "*Por si acaso*"-, de la que es conserva almenys un pou de ventilació, quedant la mina sota les aigües de l'embassament.

*Vestigis de la mina Duaigües*





## *L'esquerra del Segre i la de l'Ebre sota el poble*

Baixant de la Granja d'Escarp i a l'alçada de la pedrera, si ens endinsem a la Vallfera i abans d'arribar de nou al terme de la Granja (on podríem veure la gran estructura del carregador de la mina Vallfera) trobem una altra de les **Catedrals del Lignit**. Es tracta del carregador d'**UMESA** i forma part d'un conjunt més ampli si bé molt derrotat. L'original mina del *Carmen* (ja a la dècada de 1920) o **Carmen II** va ser explotada a la dècada de 1940 per **Rius i Singla SL**, passant a la dècada següent a mans de Martín Vall Cadevall i després a Manuel Drago Sanz. Compta amb dues zones, la *Carmen II* pròpia-

ment dita, i la **UMESA** (construcció molt més moderna a mans d'aquesta empresa), amb instal·lacions tant a la Vallfera com a una vall adjacent, amb un carregador a cada vall. El situat a la vall principal és un modern equipament amb quatre molls de càrrega en forma de ponts-sitja amb dues boques de càrrega cadascun, construït en totxana i formigó amb coberta de bigues de formigó, totxo i teula. Al costat, entre muntanyes d'escombreres, es deixen entreveure les ruïnes de diferents instal·lacions que suposem eren el magatzem, l'oficina i bocamines.









Retornant a la carretera, abans d'arribar-hi, trobem la concessió **San José**, amb unes petites edificacions (tipus poblet adossat a la muntanya) que denoten el poc pes que tingué aquest negoci. Però més avall, ja casi tocant la carretera, veiem les restes de la mina "**Paca**" o també coneguda com "**Canero**", que consisteix en les concessions Paca, ampliació de Paca, Petita, ampliació de Petita i possiblement Bella Rosa. És també una mina força antiga explotada per Manuel Sanjuán Nogués a les dècades de 1910 fins a 1940, passant a l'empresa **Lignitos Sanjuán Piera** que l'explotà en aquesta i en la dècada de 1950, tancant definitivament l'any 1969.

Destaquen el carregador, una bocamina, els edificis d'oficina, magatzem i residència d'obrers, així com el camí i les restes de l'embarcador o carregador de llaüts cobert en gran part per l'aigua.



*Mina Paca. A dalt edificacions auxiliars.  
A sota el carregador per a camions.*







Prenem de nou la carretera de la Granja en sentit cap a Mequinensa, i passat el càmping, abans d'arribar a l'hotel, a sobre mateix de la carretera (més aviat tallada per la pròpia carretera) trobem les restes de la mina '**Cornadó**', oficialment **Santa Isabel**, malgrat que a la dècada de 1920 rebia el nom de mina '**Campells**'. Aquesta mina va ser explotada per Justo Fornos des de la dècada de 1910 en comprar la concessió al saragossà Fernando López, passant en les dues següents a mans d'Antonio Solans Mercader, gerent de **Carbonífera del Ebro SA** i parent polític de Justo.

Entre 1940 i 1950 va retornar a l'hereva de Justo, **Elvira Fornos Solé**. Finalment sembla que es va unir a la concessió '**Aurora**', sent explotada per Ramón Cornadó Sanahuja. Es tracta d'un dels conjunts miners més antics segons es pot veure a les restes que es conserven.

Com diem, està tallada per la carretera i es pot veure la paret del fons d'un edifici, adossat a la muntanya, i un obertura tancada però que permet veure que tenia un accés en arc de mig punt amb pedra treballada.





Arribats a la confluència amb el riu Ebre, tot sembla indicar que no hi havia carbó, degut a la manca de mines. No era ben bé així, sinó que totes les concessions mineres entre la *Santa Isabel* i l'*Aurora* i la *Virgen del Pilar* van ser adquirides pel barceloní Ignasi Girona, que acabà adquirint la **Carbonífera del Ebro SA**: *Amelia, Ana, Anita* (adquirida a l'especulador barceloní Antonio Bel), *Concha, Dos Hermana, Elena, Fermina, Joaquina, María, Paquita, Ribera, Virgen del Pilar* i *Vulcano*. Un veritable "empori" de lignit. La mina del "**Pilar**" ja rebia aquest nom l'any 1901, i juntament amb la "*Dos Hermanas*" estava en explotació per **Carbones de Mequinenza** (possiblement del mequinensà Francisco Serrate, 1909). Va ser venuda

a **Carbonífera del Ebro SA** -empresa fundada el 1880- abans de l'any 1908. Des de llavors la va explotar la gran societat fins l'any 1965 en que es va fer l'expedient de regulació de contractes. Amb el mateix nom societari es va reobrir dècades després, però amb un sistema de concessions diferents. Les betes de lignit de l'Oest van ser explotades per **UMESA** a la dècada de 1980 i fins a principis de la dècada de 1990 sota la direcció facultativa de Paulino Pérez, com a mina **Europa**, mentre que les betes de l'Est ho van ser **per Carbonífera del Ebro** que va acabar adquirint les concessions d'**UMESA** convertint-se en la darrera empresa minera en actiu de la nostra conca.









De la mina *Virgen del Pilar* poc patrimoni queda ja, però de gran valor monumental, podent-la considerar com la principal '*catedral del lignit*' del nostre terme, juntament amb la '*Girona*' de la Granja d'Escarp, les principals mostres d'arquitectura industrial de la conca minera. És indubtable que el principal edifici de la Pilar és el magatzem i allotjament dels treballadors, el gran pavelló de 50 metres de llarg (amb balcó corregut de punta a punta en la façana sud al tercer nivell) per gairebé 10 d'ample coronat per la torre i elevat en tres plantes, construït en pedra i morter i per la part interior arrebossat de fang, encalcinat i pintat de blauet. El segon edifici que destaca és la casa de l'administrador a l'estil català postvanguardista de la dècada de 1920 amb clara influència germànica d'entreguerres. Es tracta d'un habitatge de planta quadrada i tres nivells d'alçada coronat per una torre, revocada i pintada, amb balcons en totes les habitacions. L'element patrimonial més destacat, però molt amagat, és l'antiga bocamina formada per una entrada de totxana compacta en arc de mig punt, i davant ella, a l'exterior, una estructura de pedra picada unida amb morter i restaurada, coberta per un teulat a dues aigües del que ja només queda part de l'estructura.

Ben diferent és el conjunt d'instal·lacions per a l'extracció de carbó de forma motoritzada de la mina *Europa*, de darrera generació i pròpiament dita industrial, sense elements arquitectònics de cap mena.



*A dalt casa de l'administrador, Virgen del Pilar.*

*A sota boca de mina de l'Europa.*

*A peu de pàgina, el pavelló de la Virgen del Pilar.*





## A l'esquerra de l'Ebre sobre el poble

Des del Poble, riu amunt, encara queden restes industrials de la mineria, si bé són pocs i d'extraordinari difícil accés. Situada a l'extrem Oest, avui en dia sota les aigües de la presa de Mequinensa trobaríem l'antiga mina *Mas de S. Blas*, coneguda després de la Guerra Civil com **Carolina** (nom oficial) amb la seva ampliació anomenada *Mariana*. Va ser explotada per José Menén Labella a la dècada de 1940 i posteriorment va passar a mans de Francisco Freixes Masià que extragué carbó fins la dècada de 1950.

En canvi sí que queden interessants restes de la mina **Eugènia**, coneguda popularment com la mina de l'**Azucarera** degut a que abans de la guerra havia estat la subministradora de carbó

de les fàbriques de sucre saragossanes integrades en **Azucarera Española**. A mans de **Casa Madurga SA** durant la dècada de 1940, també va passar a mans de Francisco Freixes Masià que l'explotà fins la dècada de 1950. Si passem pel camí que du a la central pràcticament ens passarà desapercebuda, ja que algunes restes queden per sota de dit pas, i altres per sobre. Ens referim al carregador de llaüts (l'embarcador) del que una part està submergit dins el riu, i un conjunt d'edificis, bocamines i pou de ventilació bastant per sobre del camí. Com que l'explotació tenia dues bocamines principals, conegudes com Eugènia i Azucarera, alguns mequinensans pensen que eren dues mines diferents.



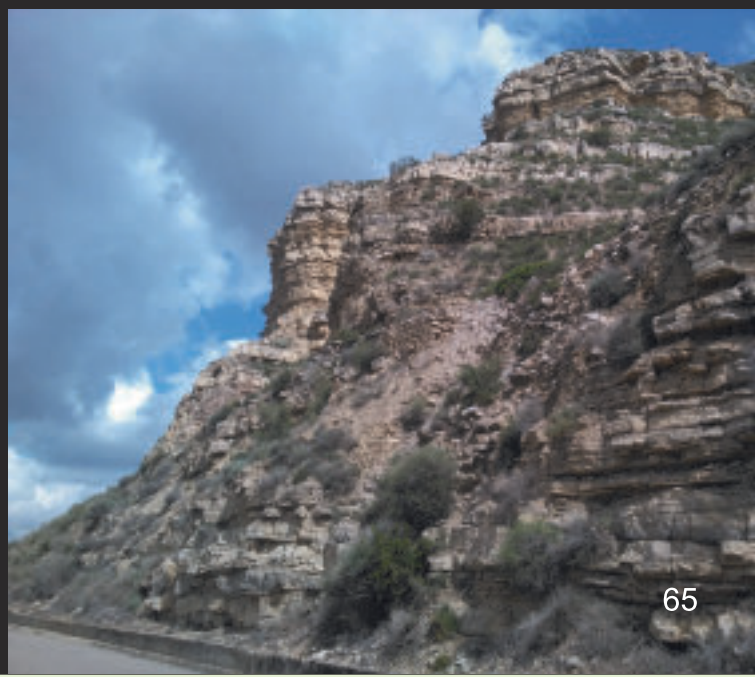




*Restes de la mina Eugènia o Azucarera.  
A sota, dreta, restes de la María Jesús.*



Més cap al poble vell encara trobaríem la mina **de Casto** o **Beanta**, oficialment la **María Jesús**, que va ser explotada per Casto Riaua Labaila a la dècada de 1940 i que li va ser embarcada a la de 1950 per **Alba y Perdix S.L.**





Entre l'escola i el pont, per sota de l'actual nivell de l'aigua, estava la mina dels **Manolos**, oficialment dues mines amb el nom **Teresa** i **Enriqueta**, a les que se sumava la concessió de S. Manuel. És força antiga, sent de titularitat de Justo Fornos des de 1895 (encara que legalitzada oficialment l'any 1900). Si bé el propietari era don Justo, l'explotació passà per diverses mans com el mequinensà Antonio Achón (1909) i posteriorment, sense canviar de titularitat, va ser explotada per Antonio Solans Mercadé (gerent de *Carbonífera del Ebro SA*, però fent-ho a títol personal) durant les dècades de 1930 i 1940, passant en aquesta darrera dècada a l'hereva **Elvira Fornos Solé**. L'explotació continuà a mans de l'empresari granjolí Francisco Guiu Mariné a la dècada de 1950. També sota el poble vell Justo Fornos tenia la concessió **Conchita**, comprada la concessió a l'especulador sarragossà Fernando López, sent explotada al voltant de l'any 1905.





## Les mines de la dreta de l'Ebre

A diferència de la riba esquerra, aquí podem trobar un ampli ventall de tipus de mines, ja que fins a dates tardanes no hi hagué una certa concentració de les concessions en poques mans. Començaríem també a l'extrem Oest, sota l'actual embasament de Mequinensa, a la *Torre de l'Artiller*, amb la mina **Pepita** o de **San Juan** (1920) explotada després de la guerra per Francisco Freixes Masiá, i de la que poques restes visibles queden ja. Tampoc queden de la mina **Mercedes** o popularment '*del Romer*', explotada per José María Vendrell Romagosa després de la guerra i passant a José María Satorres Vilar que la tancà sembla ser que a finals de la dècada de 1950.

En canvi sí que podem veure importants restes de la mina **Villarroya**, tant en la seva part vella com en la nova. L'antiga mina de *Copons* (datada ja el 1923) oficialment anomenada **Soledad**, sumava les concessions de *Soledad*, *Soledad II* i *Anita*. La part principal estava a la *Torre de Fornos*, i disposava de cases per als obrers. Va ser explotada a la dècada de 1920 per **Carbonífera de Mequinenza** (empresa fundada a principis de la dècada de 1860) i va ser venuda a la dècada de 1930 a Emilio Villarroya, passant a Alejandro Villarroya. A partir de la dècada de 1950 en va treure carbó l'empresa **Transportes e Industrias Reunidos SA**. Seria aquesta empresa la que va construir les grans sitges de formigó armat de la *Villarroya*, en la part Est de les concessions, on s'obria la boca de mina *Herminia*. De la part vella queden restes dels tubs per abocar el carbó i guanyar el desnivell cap al riu, així com restes d'un malacate i d'edificis d'oficines i cases de miners, amb una boca de mina. A la part nova es conserva l'estructura funcional del carregador de camions en formigó armat i maçoneria de totxanes que, segons diuen, no va arribar a entrar en funcionament degut a la construcció dels embassaments.







*Restes de la mina Villarroya o Soledad.*











Tot seguint riu avall per la dreta de l'Ebre, com un puzle de concessions mineres que s'engalavernen, trobem la mina "*del Petit*" (1923), nom popular que des de 1901 rebia la mina *Zaragoza* explotada per Manuel Cañada Bernad, gran propietari miner de les conques mineres de Terol, fins la dècada de 1950 quan va passar a *Explotaciones Subfluviales SA* i, poc després a Lluís Boxader Grandia.







*A dalt, edificis en ruïna de la mina Dichosa en el nivell superior.*

*A sota porta d'accés a la galeria del nivell mitjà.*

*Pàgina següent: accés a la galeria del nivell superior.*

Salvat el pont de l'Ebre, on hi havia una sortida de la mina **Previsión** (resultat capritxós del puzle de concessions esmentat adés) trobem la mina **Canero**, nom popular de **la Dichosa**, mina explotada per Julián Sanjuán almenys des de 1895 i per Juan Sanjuán Perpiñá fins la dècada de 1950, juntament amb la concessió **Ideal**. D'aquesta mina la major part de les construccions es troben sota les aigües de l'embassament de Riba-roja (inclòs el carregador de llaüts), però com diem és una mina molt vella i compta amb diversos nivells d'explotació. A sobre del camí d'Aubera (del "Refugio") podem veure unes edificacions ruïnoses i, a la roca, una porta d'habitatge que en realitat dóna accés a la mina. Un cop a dins trobem noves portes i un mur en pedra seca de forma semicircular i ja la galeria de la mina, amb les pedres ben col·locades als laterals. Entre aquest conjunt miner i la part submergida dins l'embassament encara hi ha un nivell intermig: si continuem camí endavant, al mateix nivell que el camí d'Aubera trobarem una boca de mina obrada amb pedra picada en forma d'arc de mig punt, amb pedra clau que presenta algunes inscripcions, i retallant-la, una paret de totxana revocada.









Seguint el camí del Refugio, riu avall, trobem la mina per tots coneguda, més que res pel fet de tenir el seu nom incrustat a la paret del carregador: la mina **Previsión** coneguda popularment com '**Agostán**'. Propietat dels hereus del barceloní Juan Espiell Rovira, que tenia la concessió amb vistes especulatives, la van subhastar, sent adquirida per la **Compañía General de Minas y Sondeos** que continuà amb l'especulació en vendre-la a la **Compañía Explotadora Mina Previsión SAM** fundada l'any 1915 com a filial de l'empresa tèxtil **Fabra i Coats** de Barcelona amb un destí clar: tenir la previsió de carbó per a mantenir sempre en marxa les seves fàbriques tèxtils. La monumentalitat del carregador està d'acord amb la importància del negoci: des de 1940 i fins la dècada de 1960 va ser l'empresa amb major producció de carbó de la conca minera, i la que més obrers tenia contractats. Aquest conjunt miner conserva el carregador, l'edifici habitatge dels obrers, la gran plaça central i, destacant, l'antic malacate per on baixaven el lignit fins al riu



*A dalt, tub de descàrrega de lignit de la mina Previsión.*

*A sota edifici en ruïnes de la mina Previsión. Destaca l'existència d'una porta en la roca que dona accés al laberint subterrani.*











*A dalt, accés a una de les boques de mina de l'Andresita.*

*A sota restes del malacate de l'Andresita*

Tot seguit, pas a pas, a sobre mateix del refugi dels pescadors, trobem la mina **Andresita**, que no és altre que la popular **Flix**, i que va arribar a disposar de fins a 14 concessions mineres. Propietat de Juan González Soler, la va permutar a l'**Electroquímica de Flix** per les mines **Alejandria II** i **Carmen**. Va ser explotada per l'empresa alemanya des de 1913, i per la seva filial **Cloratita SA** fins la dècada de 1960. D'aquest conjunt miner es conserven diferents bocamines, el malacate per on es conduïa el carbó fins l'Ebre i la plaça del carregador, on al seu voltant podem veure encara el conjunt d'edificis d'oficines i magatzems. A més es conserven tot un seguit de petites cabanes a la roca on els obrers guardaven les seves eines, i sobre ells, excavada a la roca, una cova amb funcions de polvorí, amb porta metàl·lica. Una de les bocamines té l'accés treballat en forma de volta de canó en pedra picada, encara que només uns pocs metres.











*A dalt, interior d'una de les boques de l'Andresita.*

*A sota polvorí de l'Andresita*





Quan el camí s'obre cap a Aubera, al mateix barranc de Valldurrera, ens sobta la presència de la mina **Unión**, popularment coneguda com a mina **del Pas**. Explotada per Benjamin Mur Saludas a la dècada de 1940, la va cedir a Víctor Colomé Utgé, i a finals d'aquella dècada ja era explotada per l'empresa **Explotación Minera Magín Pla** juntament amb la concessió *Apatia*. No podem negar que aquesta mina de petites dimensions ens ha sorprès. A peu de camí podem veure la boca de mina construïda amb arc de mig punt en totxo i amb rampa descendent fins arribar al forat de la roca de la galeria. Fora, just davant, trobem una petita torreta que sembla ser que estava destinada a la neteja del carbó. A l'altre costat del barranc es troba el carregador per a camions. Aquest carregador s'alimentava mitjançant un conjunt de rampes i plans inclinats que ve d'un pont sobre el barranc, de pedra, en forma de passera amb petits forats rectangulars per a que passés l'aigua en cas de pluja torrencial.







*A dalt, carregador de la mina del Pas (Unión).*

*A sota passera per a vagonetes, des de la boca de mina fins al carregador.*







*Part superior de la mina Boqueretes.*



A partir d'aquí pocs restes trobem en el pla inclinat d'Aubera, on sembla que estava la mina **Angelita** explotada per Agustín Barberán a la dècada de 1940. Això fins arribar al final d'Aubera, a la corba de l'Ebre, on ens sobta un nou conjunt miner de grans proporcions: **Boqueretes**. Es tracta de dues mines, la **Fustigueres** i la **Fornos** (1923) sota la concessió 'Isidro', a les que es sumaria més tard la mina **Boqueretes**, i que van acabar sent adquirides en acabar la guerra per l'**Electroquímica de Flix SA**, que les explotaria com a continuació de la mina **Andresita**. De l'antiga mina **Fustigueres** tan sols queda la boca de mina i les escombreres, mentre que de la mina **Boqueretes** (pròpiament dita) es conserven els diferents malacates (la major part amb tubs ja desapareguts) bocamines i el poblament miner, així com les diferents rampes i camins utilitzats per dur el carbó des de les cotes altes fins al riu. Finalment de l'antiga mina **Fornos** tan sols es conserven algunes escombreres, una boca de mina i restes del camí d'accés, mentre que l'embarcador de llaüts i els principals edificis van quedar sota les aigües de l'embassament.

Sense cap mena de dubtes estem davant d'un patrimoni industrial extraordinari que, malgrat haver quedat en gran part cobert d'aigua, mostra la seva bellesa i altivesa contra el pas del temps i l'oblit. **Les catedrals del lignit.**





*Estructura que subjectava el tub de descàrrega del lignit. Mina Boqueretes.*





